

Rusifikācijai un depolonizācijai, šo procesu savstarpējai saistībai, sēkām un pretdarbībai pievērsās prof. M. Rolfs (*Rolf*, Vācija). Savukārt prof. N. Scafovals (*Szafowal*, Vācija) runāja par rusifikāciju Ukrainā “zem baltiem cariem un sarkaniem komisāriem”, norādot, ka to pavadīja gan psiholoģisks, gan kulturāls spiediens. Atbildot uz jautājumiem, diskusijas laikā profesors centās arī paskaidrot, kāpēc tik dažāda ir attieksme pret Krieviju un krieviem Ukrainas rietumos un austrumos.

J. Cofka (*Zofka*, Vācija) attīstīja Z. Gasimova iesākto tēmu par ar rusifikāciju saistītās terminoloģijas attīstības un precizitātes nepieciešamību. Tāpat kā iepriekšējie referenti, arī J. Cofka uzsvēra, ka rusifikācijas politikas mērķis bija visas Padomju Savienībā dzīvojošās tautas padarīt par krieviem. Šo mērķi diktēja ļoti pragmatiski apsvērumi – tā vieglāk būtu pārvaldīt plašo daudznacionālo impēriju.

Pētniece no Eiropas vēstures institūta Dr. K. Amborsta-Veihsa (*Amborst-Weihs*) pievērsās tam, kādā veidā ebreju kultūras dzīvi ietekmēja rusifikācija kā pirms Otrā pasaules kara, tā it īpaši pēc tā beigām.

Par rusifikācijas politikas īstenošanas īpatnībām Ziemeļkaukāzā 19. gadsimta beigās referēja Dr. L. Karls (*Karl*, Vācija), kurš īpaši uzsvēra imama Šamila vietu un lomu šajā procesā, kā arī tādu fakti kā ticība.

Rusifikāciju Padomju Savienībā pirms Otrā pasaules kara, kā zināms, pavadīja pāreja no latīņu un arābu rakstības uz kirilicu. Šī parādība apliecina piespiedu rusifikācijas īstenošanas metodes. Šīs problēmas aspektus savā referātā aplūkoja Dr. A. Fringsss (*Frings*, Vācija).

Interesi un reizē ar to daudzus jautājumus izraisīja prof. J. Kusbera (*Kusber*, Vācija) referāts “Sibīrijas iedzīvotāji rusifikācijas kontekstā”.

Kopumā vērtējot, var teikt, ka konference bija interesanta un liederīga. Tajā nolasītie referāti tiks izdoti atsevišķā grāmatā.

Irēne Šneidere

24. BALTIJAS ZINĀTŅU VĒSTURES KONFERENCE TALLINĀ

2010. gada 8.–9. oktobrī Tallinā notika 24. Starptautiskā Baltijas zinātņu vēstures konference, kurā piedalījās zinātņu vēsturnieki no Igaunijas (20 referāti), Latvijas (16 referāti) un Lietuvas (11 referāti), kā arī Somijas (6 referāti), Krievijas (3 referāti), Ukrainas (2 referāti), Vācijas (2 referāti) un Francijas (1 referāts). Bez tam bija 4 posteru prezentācijas (no Igaunijas un Latvijas). Pavisam tika nolasīti 64 referāti no 89 pieņemtajiem, kuru tēzes tika publicētas teicami izdotajā krājumā “*Historiae Scientiarum Baltica 2010*” (143 lpp.) Tāda būtu oficiālā statistika par šo kārtējo konferenci, kuru rīkošana aizsākta Rīgā 1958. gadā un kuras regulāri notiek pamišus Igaunijā, Latvijā un Lietuvā. Konferences rīkošanu parasti uzņemas kāda no attiecīgo valstu universitātēm vai zinātņu akadēmijām, taču galvenā organizatore skaitās Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācija, kura 2010. gada 29. oktobrī varēja atskatīties uz

savas dibināšanas 20 gadiem, tādēļ šajā konferencē zināmā mērā tika atzīmēta arī asociācijas jubileja.

Līdzšinējās Baltijas zinātņu vēstures konferences parasti tikušas rīkotas kādā no senajām augstskolām (Tartu vai Viļņas Universitātē, Rīgas Politehniskajā institūtā, resp., Rīgas Tehniskajā universitātē), taču īgaunī šoreiz tradīciju lauza. Konferenci rīkoja samērā jaunajā Tallinas Tehniskajā universitātē, resp., Tallinas Ekonomikas un biznesa vadības augstskolas modernajā ēkā, kas neatrodas pašā Tallinā, bet tās priekšpilsētā Nemmē (kur savulaik rīdzinieks V. Caps izgudroja minifotoaparātu “*Minox*”). Tādēļ konferences dalībniekiem bija iespēja mazliet iepazīties ar akadēmisko pilsētiņu, tās jaunbūvēm un dzīves ritumu, kas zinātņu vēstures konferencēm nav tik tipiski; atkalredzēšanās ar seno Tallinu (12 km no konferences vietas) bija problemātiskāka. Otra konferences īpatnība bija tā, ka tajā daudz plašāk nekā iepriekšējās bija pārstāvēta zinātnes filozofija un metodoloģija, jo konferences rīcības komitejas priekšsēdētājs Tallinas Tehniskās universitātes profesors Pēters Mīrseps ir speciālists zinātnes filozofijā. Tādēļ konferences darbs ritēja divās plenārsēdēs un vairākās paralēlās sekcijās (zinātnes filozofija un metodoloģija; medicīnas vēsture un muzeoloģija; dabzinātņu un matemātikas vēsture; tehnoloģijas un inženierzinātņu vēsture; sociālo, humanitāro un pedagogijas zinātņu vēsture). Referentu vidū bija gan atzīti profesionāļi, gan arī – kā jau šajās Baltijas konferencēs ierasts – amatierzinātnieki un novadpētnieki, ziņojumu tematika bija diezgan raiba, taču kopumā konference, referāti, spraigas debates un dalībnieku savstarpējie kontakti sniedza daudz jaunu konkrētu faktu un atziņu. Patīkami atzīmēt, ka starp dalībniekiem bija samērā daudz jaunu cilvēku, kas liecina par pakāpenisku paaudžu maiņu Baltijas zinātņu vēstures pētītāju aprindās.

Konferenci atklāja Tallinas Tehniskās universitātes rektors profesors Andress Kēvalliks, kurš raksturoja šīs universitātes vēsturi un īpatnības, bet zinātniskos ievadvārdus sacīja šīs pašas universitātes filozofijas profesors Pēters Mīrseps. Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas prezidents konferences rīkošanas laikā joprojām bija profesors Jāks Āvikso, bijušais Tartu Universitātes rektors un pašreizējais Igaunijas aizsardzības ministrs, taču ministra pienākumu pildīšanas dēļ viņš nevarēja konferencē piedalīties un tikai nodeva dalībniekiem sveicienu.

Pirmo plenārlekciju nolasīja Jozs Algimants Kriškštopaitis (Viļņa) par Baltijas intelektuālo kopību, uzsverdam, ka allaž ir jāakcentē lokālās reģionālās Baltijas kultūras vienreizīgums un tās ģeopolitisks nozīmīgums Eiropas vēstures kontekstā. Igaunija, Latvija un Lietuva nedrīkst ieslēgties tikai savos individuālos kultūras un vēstures lokos, jo šāda šaura pieeja manifestētu tās, referenta vārdiem runājot, kā “pseidovalstis ar pretenzijām uz neatkarību”. Pētamo valstu lokā jāiekļauj arī Somija, kas, līdzīgi Baltijas valstīm, 19.–20. gs. ilgstoši bijusi iekļauta Krievijas impērijas sastāvā. Šī pazīme atšķir Somiju no citām Ziemeļvalstīm un tuvina Baltijas valstīm. Radoša doma mazā valstī bieži ir grūti īstenojama, toties, darbojoties valstu grupā, ir lielākas izredzes gūt panākumus globālā vai Eiropas mērogā. Kā soli šajā virzienā J. A. Kriškštopaitis

mudina uz kopējas Baltijas zinātņu vēstures aprakstīšanu un atsauca uz zināmām norisēm Baltijas zinātņu vēstures kopības veidošanā un zināšanu akumulēšanā, pieminot arī Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas 20 gadu pastāvēšanu.

Profesora Ēro Lones (Tartu/Tallina) lekcijā raksturots zinātņu vēstures kā disciplīnas nozīmīgums zinātnes filozofijai. 20. gs. pirmajā pusē tradicionālās zinātnes filozofijas centrālais jautājums ir bijusi zinātnes un reliģijas delimitācijas problēma, jo zinātne Rietumu izpratnē kopš 17. gs. itin kā pastāvēt ārpus reliģijas. Šī zinātnes un reliģijas separēšana izraisa agresīvus uzbrukumus no kristīgo konfesiju puses, īpaši ASV, tādēļ jāmeklē saistība šo jomu starpā, lai izvērtētu, kāpēc tradicionāli argumenti nav īpaši iedarbīgi. Autors pārmet zinātnes filozofijai, ka tā ir neatbilstīga zinātnei un sterila. Viņš analizē arī zinātnes filozofijas kā īpašas disciplīnas sterilitātes cēloņus, uzsverot, ka zinātnes filozofija jāsaista ar zinātņu vēsturi, piemērus meklēdams īpaši bioloģijas vēsturē.

Sīkāk neiztirzājot **zinātnes filozofijas un metodoloģijas sekcijas** saturīgos referātus (dominēja Igaunijas zinātnes filozofu referāti, bija arī daži referāti no Lietuvas un Somijas, Latvijas zinātnieki šajā sekcijā nebija pārstāvēti), jāizceļ tomēr prof. P. Mīrsepa referāts par zināšanu jēdzienu zinātnē un nezinātnē un Dr. L. Nepinena referāts par eksakto zinātņu nepietiekamību dabas izpratnei. Nenolasīts palika pieteiktais Irānas zinātnieka Keivana Alasti referāts par flogistona jēdziena izpratni zinātnes filozofijā.

Tāpat kā iepriekšējās Baltijas konferencēs, arī šajā dalībnieku un referātu skaita ziņā plašākā bija **medicīnas vēstures un muzeoloģijas sekcija**, kaut arī vairāki pieteiktie ziņojumi netika nolasīti. Tematika skāra gan etnomedicīnas problēmas (A. E. Bogdanavičs, Kauņa) par balzamešanas tradīciju senajā Lietuvā un lietuviešu etnomedicīnas principiem un paveidiem, gan par aptieku un ārstniecības saistību Lietuvā (V. Gudīne, Viļņa), gan par drogu tirgotavām Latvijā 20. gs. sākumā (B. Mauriņa, V. Šidlovska, I. Smiltene, Rīga), gan par anatomijas kolekcijām Tērbatas Universitātē (J. un T. Kasmeli, Tartu), gan par medicīnas muzejiem vecajā Viļņas Universitātē 1775.–1842. gadā (R. Kondrats, Viļņa). A. Konradi un L. Sorokina (Pēterburga) nolasīja referātu par Pēterburgas zinātnieku un kliniķu ieguldījumu hipertoniālas izpētē, bet prof. J. Salaks (Rīga) – par ievērojamā krievu mediķa Nikolaja Pirogova materiāliem P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā un šī zinātnieka 200 gadu jubilejas atzīmēšanu Rīgā. Ukrainu zinātņu vēsturnieki J. Duplenko un Ņ. Kočubeja (Kijeva) apcerēja gerontologa Z. G. Frenkeļa (1869–1970) studiju gadus Tartu Universitātē. I. Lībiē (Rīga) analizēja šizofrēnijas ārstēšanu Sarkankalna slimnīcā 20. gs. 30. gados, bet V. Kuzņecovs (Rīga) iztirzāja motivāciju, kādēļ tikusi noņemta bruņota apsardze Rīgas Aleksandra augstumu slimnīcā 1856. gadā (vai tas noticis humanizācijas dēļ). M. Pozemkovska un A. Vīksna (Rīga) referātu veltīja Latvijas Medicīnas vēstures asociācijas darbībai 1990.–2010. gadā, bet A. Vīksnas un S. Savenko (Rīga) referāts bija saistīts ar medicīnas profesoru personībām un viņu darbošanās analīzi Rīgā. V. Miežutavičute referēja par Viļņas dzemdību iestādes 200 gadiem (dib.

1809), izvirzīdama hipotēzi, ka pēc tās parauga līdzīga institūcija sešus mēnešus vēlāk dibināta arī Parīzē (pēc Napoleona uzturēšanās Viļņā).

Dabzinātņu un matemātikas vēstures sekcijā referāti bija veltīti jaunajai enciklopēdijai “Bioloģija Pēterburgā, 1703–2008” (A. Fedotova, Pēterburga), Tērbatas Veterinārinstitūta dibinātājam Pēterim Jesenam (N. Beregoja, Pēterburga), kā arī Fedora Būholca devumam mikoloģijā un fitopatoloģijā (V. Gamalija, Kijeve); piebildīsim, ka F. Būholcs 1897.–1918. gadā darbojās Rīgas Politehniskajā institūtā, bija viens no tā vadošajiem zinātniekiem, lauksaimniecības nodaļas dekāns un institūta vicedirektors, bet Tērbatas Veterinārinstitūts labi zināms arī Latvijā kā pirmā Latvijas veterinārmediķu sagatavošanas vieta. Īpaši jāatzīmē prof. L. Klimkas referāts par Viļņas astronomiskās observatorijas direktoru Georgu Sableru, J. Baņoņa (Viļņa) referāts par lietuviešu matemātiķi Zigmu Žemaiti un J. Pulkinena (Oulu, Somija) referāts par somu zinātnieka Nobela prēmijas laureāta A. I. Virtanena darba metodēm, ar kurām viņš veicis zinātniskos atklājumus. Pieminams arī referāts par pirmo Lietuvas ķīmiku konferenci 1958. gadā, ko nolasīja profesors Mudis Šalkausks (Viļņa), kurš dzimis Rīgā un joprojām labi runā latviski.

Tehnoloģijas un inženierzinātņu vēstures sekcijā citu starpā tika nolasīts I. Šperbergas, I. Grosvalda un U. Alkšņa (Rīga) referāts par porcelāna vēsturi Rīgā un A. Rupļa (Rīga) referāts par N. Šilova un L. Liepiņas devumu N. Zeļinska konstruētās gāzmaskas darbības teorētisko pamatu un praktiskā lietojuma atklāšanā. Igaunņu un somu vēsturnieku ziņojumi bija veltīti gan inženiergrafikas attīstībai, gan Somijas universitašu pētnieku darbībai tehnoloģiju komercializācijā, gan velosipēdu vēsturei 19. gs. Igaunijā, tāpat igauņu tehniskās valodas izstrādei un tās lomai inženieru domāšanas attīstībā.

Sociālo, humanitāro un pedagoģisko zinātņu vēstures sekcijā J. Basarginas (Pēterburga) referāts bija veltīts Pēterburgas Zinātņu akadēmijai un klasiskās izglītības tapšanai Krievijā, savukārt Toms Ķikuts (Rīga) pievērsās interesantai tēmai – dažādas pieejas vēsturei kā politisks instruments, salīdzinādams nacionālromantisko un kreisi orientēto intelektuāļu idejiskās ievirzes Latvijā 1890. – 20. gs. padesmitajos gados. Ar prāvu un saturīgu ziņojumu skaitu izcēlās RTU Humanitāro zinātņu institūta vadošā pētniece Dr. Alīda Zigmunde, referēdama gan par slaveno tautsaimnieku un statistiķi Etjenu Laspeiresu, kas bija darbojies kā Tērbatas Universitātē, tā arī vecajā Rīgas Politehnikumā, gan par vācu pedagoģijas zinātnes reformētāju Hugo Gaudīgu un viņa īslaicīgo uzturēšanos Rīgā (1922), gan arī par Tērbatas Universitātes zinātnieku mēģinājumu 1838. gadā piesaistīt Kurzemes Literatūras un mākslas biedrību kopējas zinātņu biedrības izveidošanai, kas aptvertu Tērbatas, Rīgas, Jelgavas un Pēterburgas vāciski runājošo zinātnieku kopību Nikolaja I laikmetā. Taču iecerētā pirmā sanāksme Tērbatā 1839. gada jūnijā nenotika, un galu galā viss projekts pajuka. Šī vēsturiskā fakta cēloņsakarības būtu jāpapēta tālāk. Īpaši nozīmīgs bija K. Bēra muzeja vadītāja Dr. E. Tammiksāra (Tartu) referāts par Antarktikas kontinenta atklāšanas problēmu un tās atspoguļojumu zinātniskajā literatūrā, atstā-

jot diskutablu Igaunijā dzimušā F. Belingshauzena ekspedīcijas prioritāti šī kontinenta atklāšanā un akcentējot vairāk vācu un britu ekspedīcijas uz Dienvidpolu. Vairāki referāti šajā sekcijā bija veltīti arī grāmatniecības un valodniecības vēsturei Baltijā.

Noslēguma plenārsēdē, kas norisa prof. P. Mīrsepa vadībā, tika nolasītas divas – prof. Kloda Debrī (*Debrus*) un prof. Jāņa Stradiņa lekcijas, kam sekoja Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas plenārsamblejas diskusija un prezidējošās puses pilnvaru nodošana Lietuvai.

Profesors Klods Debrī (Parīze, *École Normale Supérieure*) lekciju veltīja zinātnei un normativitātei, analizēdams E. Huserla, L. Vītgenšteina un seno grieķu matemātiķu – ģeometru idejas. Viņš iezīmēja pašreizējos ceļus un risinājumus cilvēku normativitātes būtības un avotu meklējumos.

Jānis Stradiņš savā lekcijā sniedza ziņas par Baltijas Zinātņu vēstures un filozofijas asociācijas (BZVFA) pirmsākumiem, pie šīs asociācijas šūpuļa viņš bija stāvējis pirms 20 gadiem – 1990. gadā. Šis notikums iekļāvās “dziedošās revolūcijas” un triju Baltijas valstu neatkarības atgūšanas procesā, tādēļ arī šajā pārskatā sniedzam īsu asociācijas ģenēzes apstākļu izklāstu.

Ar pašu pirmo sanākumi Rīgā 1958. gada jūnijā (kas notika pēc prof. P. Stradiņa ierosmes) aizsākās Baltijas zinātņu vēstures konferenču tagad jau 52 gadus ilgā tradīcija vispār. Tas notika Hruščova atkušņa atmosfērā, turpinājās Baltijai nelabvēlīgā laikmetā un lielā mērā ļāva uzturēt kopību arī “kalpības gados”. Visās trijās Baltijas republikās tika izveidotas padomju dabzinātņu un tehnikas vēsturnieku nacionālās apvienības republikāniskās nodaļas, un pētījumus koordinēja gan “pa horizontāli” (triju Baltijas republiku ietvaros), gan “pa vertikāli” (ar Maskavas vadošo kolēģu līdzdalību). Baltijas pārstāvji aktīvi piedalījušies (kopš 1965. gada) kā PSRS delegāti starptautiskajos zinātņu vēstures kongresos (Varšavā – Krakovā, Maskavā, Tokio – Kioto, Bukarestē, Edinburgā u.c.) un starptautiskos medicīnas vēstures kongresos.

Jau padomju režīma gados nostiprinājās arī pašu nacionālās zinātņu vēsturnieku apvienības un Baltijas republiku “horizontālie sakari”. Līdz 1987. gadam tika sarīkotas 15 Baltijas zinātņu vēstures konferences pamīšus Rīgā, Tartu vai Tallinā, Viļņā un Kauņā, iznāca kopēja rakstu krājuma “*Из истории естествознания и техники Прибалтики*” 10 sējumi, “*Из истории медицины*” 19 sējumi, tika izdibināti nozīmīgi fakti par dabzinātņu un tehnikas pagātņi Baltijā, konferenču gaitā vērienīgi atzīmētas Viļņas un Tartu universitātes, Rīgas Politehniskā institūta, Jelgavas Pētera akadēmijas jubilejas. Šajos pasākumos bija iesaistījušies arī Maskavas un Pēterburgas zinātņu vēsturnieki, vairāki Polijas, VDR, Somijas, Bulgārijas kolēģi.

Gorbačova perestroikas laikā Baltijas zinātņu vēsturniekiem radās izdevība iziet starptautiskā arēnā patstāvīgi. Un te nu iniciatori nāca no Igaunijas puses, no Tallinas – prof. Karls Silivasks, doktori Karls un Helle Martinsoni. 1988. gada pašā sākumā radās doma dibināt Baltijas zinātņu vēsturnieku koordinatīvu komiteju, kas drīkstētu patstāvīgi uzturēt sakarus ar ārzemju kolēģiem un zinātņu vēstures organizācijām. Šādu pieteikumu iesniedza Baltijas republiku zinātņu akadēmiju prezidijiem un Padomju

zinātņu vēstures un filozofijas Nacionālajai komitejai. Akceptu pirmā deva Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas vadība 1988. gada 11. februārī. Taču drīz pēc tam sākās vētrains politiski notikumi Baltijas republikās, cīņa par ekonomisko un politisko neatkarību, kas beidzās ar neatkarības atjaunošanu, attiecīgo deklarāciju pieņemšanu 1990. gada pavasarī. Zinātņu vēstures problēmas noklusa kā marginālas, un kādus pāris gadus tālākvirzības nebija.

1990. gada 29. oktobrī Rīgā Latvijas Organiskās sintēzes institūta zinātniskajā padomē notika Helles Martinsones doktora (habilitētā doktora) disertācijas aizstāvēšana par tēmu “Ķīmijas zinātnes un ķīmiskās rūpniecības attīstība Igaunijā” – fundamentāls, problēmorientēts darbs ar ievirzi arī nākotnē. Kā viens no oficiālajiem oponentiem uzstājās vēsturnieks prof. Karls Silivasks, no Maskavas oponents bija vadošais ķīmijas vēsturnieks prof. Jurijs Solovjovs, no Rīgas – prof. Marija Šimanska, padomes sastāvā bija iekļauts arī Sergejs Kara-Murza, pašreiz ļoti pazīstams kreisā spārna krievu politologs. Izmantojot tik prominentu auditoriju, nolēmām beidzot oficiāli dibināt iecerēto koordinācijas komisiju un pat pašu **Baltijas zinātņu vēstures un filozofijas asociāciju**, jo Baltijas valstis jau bija pasludinājušas neatkarību (vai vismaz stingru vēlēšanos tādu iegūt). Tika uzaicināts arī toreizējais Lietuvas Dabzinātņu un tehnikas vēstures asociācijas priekšsēdētāja vietnieks prof. J. A. Krikštopaitis no Viļņas un piesaistīts nesen apstiprinātais Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja direktors doc. Kārlis Arons.

H. Martinsones disertācijas aizstāvēšana notika no rīta, bet pievakarē visi Baltijas pārstāvji pulcējās Medicīnas vēstures muzejā. Uz dibināšanas asambleju bija sanākuši 33 Latvijas, Lietuvas un Igaunijas dabzinātņu, tehnikas un medicīnas vēstures pārstāvji. Kopējās darbības pamatvirzienus izgaismoja J. Stradiņš, K. Silivasks nolasīja lēmumprojektu par BZVFA dibināšanu un J. A. Krikštopaitis informēja par iecerētās 16. Baltijas zinātņu vēstures konferences sagatavošanas gaitu. K. Arons runāja par medicīnas vēstures pētījumu pašreizējo situāciju Baltijas republikās un sadarbību ar Rietumberlīnes medicīnas vēsturniekiem. Debatēs uzstājās arī Karls Martinsons, Tālivaldis Vilciņš, Jānis Kristapsons, Marija Šimanska.

Diskusijas gaitā iezīmējās viedoklis, ka jaunajai asociācijai jāapvieno ne tikai zinātņu vēsturnieki, bet arī speciālisti zinātnes filozofijas un metodoloģijas jautājumos. Tāpat diskusija izraisījās par to, vai asociācijas kompetencē ienāktu arī humanitāro un sociālo zinātņu vēsture. Nolēma, ka šīs nozares jāaplūko, ciktāl tās skar zinātnes centru (universitāšu, zinātņu akadēmiju, institūtu u.tml.) kopējo vēsturi, bet ne īpaši, jo Starptautiskā Zinātņu vēstures savienība tās neierindo zinātņu kategorijā kopā ar dabas un eksaktajām zinātnēm. Vēlāk, nacionālo zinātņu lomai neatkarības apstākļos pieaugot, šo viedokli pamazām revidēja.

Asambleja vienbalsīgi pieņēma komunikē par asociācijas dibināšanu, kurā iekļauti šādi atzinumi:

1. Uzskatīt Baltijas valstu zinātņu vēstures un filozofijas asociāciju (BZVFA) par nodibinātu. Asociāciju veido visas trīs pašreiz pastāvošās atsevišķu republiku dabzinātņu vēsturnieku asociācijas un to reģistrētie biedri (tolaik ap 400);

2. Katra nacionālā asociācija saglabā savu neatkarību un pilnīgu rīcības brīvību, taču īsteno sadarbību un sniedz informāciju par savu darbību;

3. BZVFA uztur zinātniskus un cita veida sakarus ar citu valstu radnieciskām asociācijām un iestājas Starptautiskajā Zinātņu vēstures un filozofijas savienībā (IUHPS) kā vienots veselums (patiešām šādā kārtā to uzņēma par locekli Saragosas kongresā 1993. gadā, jo triju valstu apvienība atvieglina biedru naudas maksājumus);

4. BZVFA sastāv no triju valstu attiecīgo asociāciju priekšsēdētājiem, priekšsēdētāju vietniekiem un zinātniskajiem sekretāriem. Komiteja bāzējas pēc kārtas tajā republikā, kur notikusi kārtējā Baltijas zinātņu vēstures konference, kas notiek regulāri ik pēc 2–3 gadiem. Prezidējošās republikas asociācijas priekšsēdētājs uz šo termiņu ir arī BZVFA prezidents;

5. BZVFA katrā Baltijas konferencē informē par paveikto un pieņem ieteikumus darbības nākamajam posmam;

6. Savu mērķu sasniegšanai asociācija turpina regulāri noturēt Baltijas zinātņu vēstures konferences; organizē kopējas konferences, simpozijus un apspriedes par atsevišķām zinātņu disciplinām, zinātnisko iestāžu un biedrību vēsturi, kā arī par zinātniecības vispārējām problēmām (zinātnes filozofija, zinātņu metodoloģija un socioloģija, zinātnes politika u.c.); organizē kopēju publikāciju izdošanu par zinātņu vēsturi; veicina tādu publikāciju parādīšanos ārvalstīs, kas skar Baltijas dabzinātņu un tehnikas vēsturi, izgaismo Baltijā strādājušo vai Baltijā dzimušo zinātnieku devumu pasaules zinātnei; nostiprina kontaktus ar citu valstu zinātniekiem, piedalās starptautiskos kongresos un konferencēs par zinātņu un medicīnas vēsturi, zinātnes filozofiju un metodoloģiju, sadarbojas ar organizācijām, kas pēti Baltijas problēmas.

Rīgas asamblejā, piedaloties visu triju Baltijas republiku medicīnas vēsturnieku biedrību pilnvarotajiem pārstāvjiem, tika nodibināta arī **Baltijas medicīnas vēstures asociācija**, kuru iekļāva kā autonomu sastāvdaļu BZVFA. No medicīnas vēsturniekiem dibināšanas asamblejā piedalījās V. Kalnins (Igaunija) un V. Siūdiks (Lietuva). Baltijas medicīnas vēstures asociācija sprauda tos pašus mērķus, ko BZVFA, tikai savā nozarē un arī vēlējās tikt uzņemta par pilntiesīgu locekli Starptautiskajā Medicīnas vēstures biedrībā. Tika ievēlēta BZVFA vadība (ar Medicīnas vēstures asociācijas līdzdalību), par pirmo prezidentu kļuva J. Stradiņš (Latvija), par viceprezidentiem – J. A. Kriškštopaitis (Lietuva) un K. Silivaskis (Igaunija), par Baltijas Medicīnas vēstures asociācijas prezidentu – docents K. Arons.

Kopumā asociācijas struktūra un pamatprincipi ir darbojušies visus šos 20 gadus. Tie mainīti tajā ziņā, ka par prezidentu tagad kļūst tās valsts pārstāvis, kas organizē nākamo Baltijas konferenci. Tāpat neiznāk centralizēti krājumi par zinātņu vēsturi, jo tādus izdod katra valsts lielākoties savā nacionālā valodā. Arī asociācijas statūti īsti nav tikuši izstrādāti.

Visumā asociācijas darbība 20 gadus ir izpaudusies galvenokārt kopējo Baltijas zinātņu vēstures konferenču organizēšanā, formālos un neformālos kontaktos. Daudzi pasākumi, par kuriem bija runāts dibināšanas asamblejā 1990. gadā, nav tikuši īstenoti, piemēram, nav uzrakstīta

kopēja Baltijas zinātņu centru vēsture un par tādu nav arī nekas konkrēti norunāts. Zinātnes vēstures pētīšana joprojām ir amatierzinātnieku nodarbība. Akcenti tiek likti uz vietējo zinātnes un augstākās izglītības iestāžu vēsturi, un šajā jomā netrūkst panākumu, grāmatas iznākušas attiecīgo valstu valodās. Atzīmējama igauņa Arvo Teringa izcilā monogrāfija par studentiem no Igaunijas un Latvijas ārzemju universitātēs 16.–18. gadsimtā. J. Stradiņš 2009. gadā laidis klajā plašu grāmatu par zinātnes un augstākās izglītības sākumiem Latvijā (līdz 1862. gadam), kurā iekļauti arī materiāli par Igauniju (ar kuru savulaik veidojās kopība Livonijas konfederācijas un *Ostseeprovinzen* ietvaros) un nedaudz par Lietuvu (tās ietekmēm Latgalē un Kurzemes hercogistē). Grāmata apbalvota ar Baltijas Asamblejas 2010. gada balvu zinātnē. Medicīnas vēsturnieki arī no Lietuvas un Igaunijas piedalās *“Acta Medico-Historica Rigensia”* izdošanā – nupat iznācis 9. sējums kopš 1991. gada (pavisam kopš 1957. gada izdoti 28 sējumi). Igaunņu zinātnes vēsturnieki pabeiguši fundamentāla četršējumu Igaunijas zinātnieku biogrāfiskā leksikona sastādīšanu (klajā nākuši pirmie divi sējumi).

Pašreiz darbi par zinātņu vēsturi zināmā mērā rit pašplūsmā, uzkrājas faktu materiāls par dažādiem laikmetiem, taču vienojošu, visaptverošu lieldarbu kopējā Baltijas kontekstā ir maz.

Vairāki atzinumi par BZVFA turpmāko darbību tika izteikti gan J. Stradiņa lekcijā, gan debatēs. No BZVFA dibinātājiem 2010. gada konferencē klāt bija vienīgi J. A. Krikštopaitis, H. un K. Martinsoni un J. Stradiņš, taču arī jaunākās paaudzes kolēģi ieinteresēti ielūkojās nesenaajā pagātnē.

Tādā kārtā ar šo referātu un sekojošām pārrunām tika atzīmēta BZVFA 20 gadu darbības atcere. Tika lemts kopējo darbu arī turpmāk veikt vienotas asociācijas ietvaros, kura Starptautiskās Zinātņu vēstures un filozofijas savienības zinātņu vēstures nodaļā pārstāvētu visas trīs Baltijas valstis, turpretī zinātņu filozofijas nodaļā Igaunija izsacīja vēlmi gūt savu īpašu Igaunijas pārstāvību, bez kaimiņu valstīm, un šo vēlmi klātesošie BZVFA dalībnieki akceptēja. Nolēma izveidot BZVFA mājaslapu un iedibināt kopīgu asociācijas apbalvojumu (medaļu) par izcilu pētījumu Baltijas zinātņu vēsturē, ko turpmāk pasniegtu katrā Baltijas zinātņu vēstures konferencē. Konferences darbu atspoguļoja Igaunijas, Lietuvas un Latvijas periodiskajā presē, aktīvs intervētājs bija laikraksta *“Mokslo Lietuva”* redaktors G. Zemlicks.

Igaunijas puse savas pilnvaras nodeva Lietuvai, kura 2012. gadā paredzējusi sarīkot Viļņā 25. konferenci par tematu “Muzeji kā zinātnes vēsturiskās pieredzes un audzināšanas avots”. Par asociācijas prezidentu atkārtoti kļuvis J. A. Krikštopaitis. Savukārt 26. konference varētu notikt Rīgā (vai Jelgavā) 2015. gadā saistībā ar Kurzemes Literatūras un mākslas biedrības 200 gadu pastāvēšanas jubileju. Katrā ziņā ir samērā drošas izredzes, ka Baltijas zinātņu vēstures konferences turpināsies arī nākotnē, un katra no tām dod savu, kaut nelielu pienesumu mūsu zināšanām par vietējām zinātnes, augstākās izglītības, medicīnas un tehnoloģijas tradīcijām.